

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

SOCIALMEDICIN • MILJÖFRÅGOR • HANDIKAPP

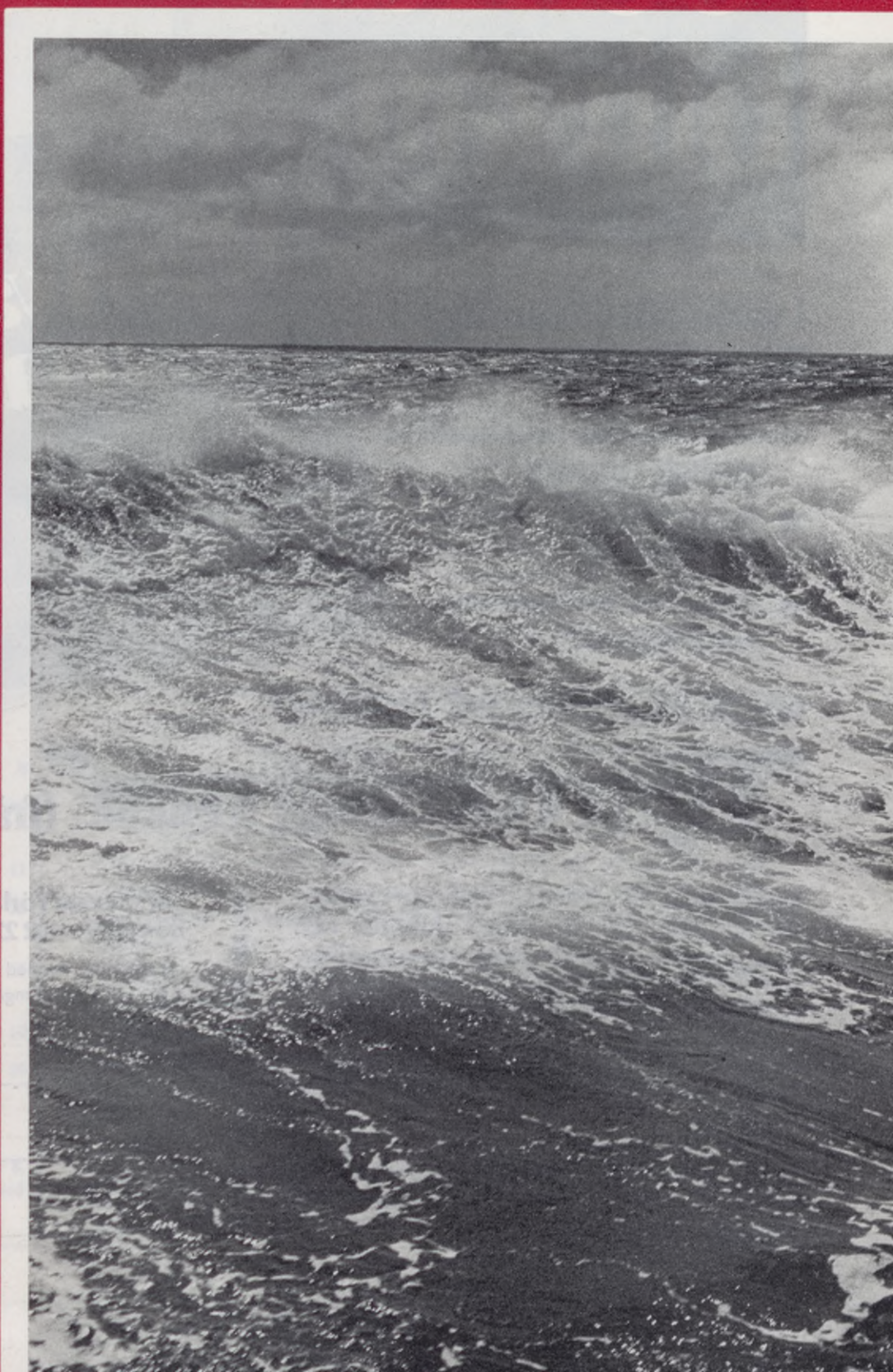
Tidskrift för
Riksförbundet för
hjärt- och lungsjuka

Om bullret
som finns överallt,
om det icke
önskvärda ljudet,
skriver Sture Wahlström
Sid 5—7

Varför teg man
om larmrapporten
om farliga kemikalier,
frågar Gunnar Nilsson
Sid 8—9

Gertrud och Lars
Magnusson
har gjort en resa
i Värmlands nejder
Sid 12—15

Dokumentnovell
av Erik Ransemar
Sid 18—19

nr 5 1975
maj
pris 3:-

äta gott och rätt blir lätt

i varje fall väsentligt
lättare för Dig

- som har för hög kolesterohalt i blodet
- som drabbats av en hjärtinfarkt
- eller har bekymmer med hjärtat

om Du följer råden och recepten i

”Hjärtvänlig mat” (från doktors kök)

Men boken har också ett självklart ärende för alla som vill förebygga sjukdom och bli undvika att få för höga kolesterolvärden. ”Den är faktiskt en bok för hela familjen...” skriver Svenska Dagbladet.

Bokens förord har skrivits av docent Nalle Lindholm på Sahlgrenska Sjukhuset i Göteborg.

Köp boken idag – den finns i bokhandeln över hela landet – eller beställ den på kupongen här intill.

Till Wezäta Förlag
Box 5057, 402 22 Göteborg 5

Jag beställer härmed _____ ex. ”Hjärtvänlig mat”
å 20 kr att sändas omgående.

Namn _____

Adress _____

Postadress _____

Status

Organ för Riksförbundet
för hjärt- och lungsjuka

nr 5/1975 årgång 38

Ansvarig utgivare: **Albert Fredin**

Redaktör: **Erik Ransemar**

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm

Telefon: 08/23 15 30

Postgiro: 95 00 11 - 7

Tryckeri:

Axlings Tryckeri AB,

Södertälje

Prenumerationspris:

Helår 25:—, medlemspren. 10:—

Innehåll:

Probs	4
Överallt bullrar det. Sture Wahlström skriver om det icke önskvärda ljudet	5
De farliga kemikalierna. Varför tegs larmrapporten från 1959 ihjäl?	8
Rörlig pensionsålder	10
Pacemakerbärarna uppmärksammas	11
I Värmland där lever sagorna	12
Kommunerna nekar långtids-sjuka bostad	15
Dokumentnovell av Erik Ransemar	18
RHL-information	20

Omslagsfoto: Mark Markefelt

Foto av Mark Markefelt på sid 8, 9, 12 och 13 samt av Foto-Hernreid på sid 8 och 9

Syrgasen bör vara helt kostnadsfri

Den 1 november 1974 trädde socialstyrelsens kungörelse om tillämpningen av läkemedelsförordningen om medicinska gaser i kraft. Den som då ordinerades syrgas i samband med vård och vistelse i hemmet kunde erhålla läkemedelsrabatt.

Därmed hade ett första steg tagits för att människor med bestående andningsbesvär skulle kunna få vård i hemmet till rimligare kostnader än tidigare.

Trots rabatten på syrgas blir kostnaderna för syrgasbehandling i hemmet kännbara. För de flesta gäller, att det är människor som genom långvarig sjukdom fått ekonomin undergrävd. Trots denna läkemedelsreform kan de kanske ändå inte återvända till sina hem på grund av övriga höga kostnader. Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka anser därför att syrgasen bör in i förteckningen över kostnadsfria läkemedel. Riksförbundet framhåller i en skrivelse till socialstyrelsen att de sjukdomar det här rör sig om måste anses vara synnerligen allvarliga och av sådan natur att kostnadsfrihet för syrgas framstår som en nödvändighet.

Utöver syrgasen måste också transporten av syrgas från leverantören till patienten inrymmas i kostnadsfriheten. Det kan ibland röra sig om avsevärda avstånd. Transportkostnaderna kan bli höga och de drabbar framförallt olika beroende på bostadsort och utgångsort för transporter.

En ytterligare betydande kostnad för den enskilde blir det om syrgasapparaten inte kan fås från sjukhuset eller från huvudmannen för sjukvården. Då måste apparaturen hyras. Enligt uppgifter som Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka fått uppgår hyreskostnaden till minst 55 kronor per månad.

Totalkostnaderna för den enskilde blir på så sätt oöverstigliga. Det är därför ett rimligt krav, att samhället tar på sig hela kostnaden för att ge lungsjuka med bestående eller betydande andningsbesvär möjligheter att bo i hemmiljö och leva bland sina anhöriga.

Det är, som riksförbundet framhåller i sin skrivelse, inte fråga om övervältring av kostnader på samhället. De kostnader som samhället får genom att införa kostnadsfrihet för den enskilde i de här sammanhangen, uppvägs mer än väl av de kostnadsinbesparingar som huvudmännen gör genom att dyrbara sjukhusplatser blir fria för andra vårdbehövande.

Enligt vad riksförbundet fått fram genom kontakter med överläkare vid landets lungkliniker och lungsjukhus torde det inte röra sig om mer än ett 50-tal personer per år.

ERIK RANSEMAR

Probs

Livlig aktivitet i föreningen i södra Dalarna

Södra Dalarnas hjärt- och lungsjuka har hållit årsmöte i TM-verken Hedemora.

Föreningens ordförande, Bengt Hedström, hälsade 40 av föreningens 80 medlemmar välkomna. Hedström fortsatte med att se tillbaka på det år som gått och kunde därvid konstatera att mycket har gjorts för de handikappade men att det ännu finns mycket att göra innan ett samhälle för alla är uppnått.

Mötesförhandlingarna genomfördes med Bertil Hedberg vid klubban. Av de som stod i tur att avgå omvaldes alla utom Erik Almqvist som avböjt omval.

Styrelsen består av: Bengt Hedström, Horndal, ordförande, Gunnar Jansson, Hedemora, kassör, Ivar Lindberg, He-

demora, sekreterare, och Anna-Lisa Lundevaller, Avesta samt ny ledamot Ivar Michaelsson, Säter. Revisorerna Gunnar Pettersson och Ture Pettersson omvaldes.

Till representanter i Hedemora HCK valdes Ivar Envall och Gustav Rönnerberg och i Avesta HCK Bertil Hedberg och Bengt Hedström. Av verksamhetsberättelsen framgick att medlemsantalet ökat med 23. Föreningen har varit representerad vid många kurser och debatter.

Av den verksamhetsplan för 1975 som antogs av mötet kan nämnas att månadsmöten skall genomföras samt fyra studiecirkel, två på våren och två på hösten.

Föreningen har nu tre cirkel startade. Alltså ett bättre studieintresse än väntat.

För en mycket god underhållning i samband med kaffe svarade sånggruppen Myglarna från Borlänge.

Kvällen avslutades med rundvandring i skyddade verkstaden.

Förening för föräldrar diskuteras i Uppsala

Uppsala läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka har hållit årsmöte.

Organisationen har 215 direktanslutna medlemmar och en lokalförening i Enköping med 145 medlemmar.

Frågan om en föräldraförening för hjärtsjuka ungdomar har diskuterats under året och i samarbete med Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka har en interimsstyrelse bildats som skall arbeta vidare med en fast organisation.

Till styrelse för år 1975 utsågs Martha Mattsson ordförande, Karl Karlsson kassör (nyval efter Ingrid Pettersson som avsagt sig). Mary Erixon vice ordförande, Bengt J Johansson sekreterare, samt ledamöterna Britt-Marie Norberg, Karin Bentemark och Monica Eklund. Socialombud blev Karl Karlsson och Martha Mattsson. I samband med årsmötet avtackades Ingrid Pettersson som skött kassörsysslan under

25 år. Hon tillhör veteranerna i centralorganisationen och har deltagit i organisationsarbetet sedan föregångaren Uppsala läns konvalescentförening bildades. Centralorganisationen har också föreslagit Riksförbundet att Ingrid Pettersson ska tilldelas förbundets hedersmärke. Greta Östman som även hon lämnade styrelsen uppvaktades med blommor.

Mer måste göras för hjärtsjuka sa man i Umeå

Lövsta lokalförening i Umeå, av Riksförbundet hjärt- och lungsjuka, har haft årsmöte.

I ett anförande berörde dr Rigmor Beskow de olika behandlingsmetoder som stått till förfogande och använts under årens lopp för att bekämpa och komma till rätta med TBC som fram till 40-50-talet var en av vårt lands svåraste folksjukdomar.

Styrelsen omvaldes och består av Georg Lind, ordförande, Florence Persson kassör, Folke Bergvall, sekreterare samt Alex Andersson, Edvall Eriksson, Harald Holm, Elsy Gyllenmalm och David Nilsson. Styrelsen fick i uppdrag att under sommaren ordna för någon utflykt förslagsvis till Ulvön.

Årsmötet ansåg att mer måste göras för de hjärtsjuka och gav styrelsen i uppdrag att utarbete och inkomma med förslag till åtgärder som ska behandlas vid kommande medlemsmöte.

VID BESÖK I HÖÖR,

ät och bo på

Järnvägshotellet

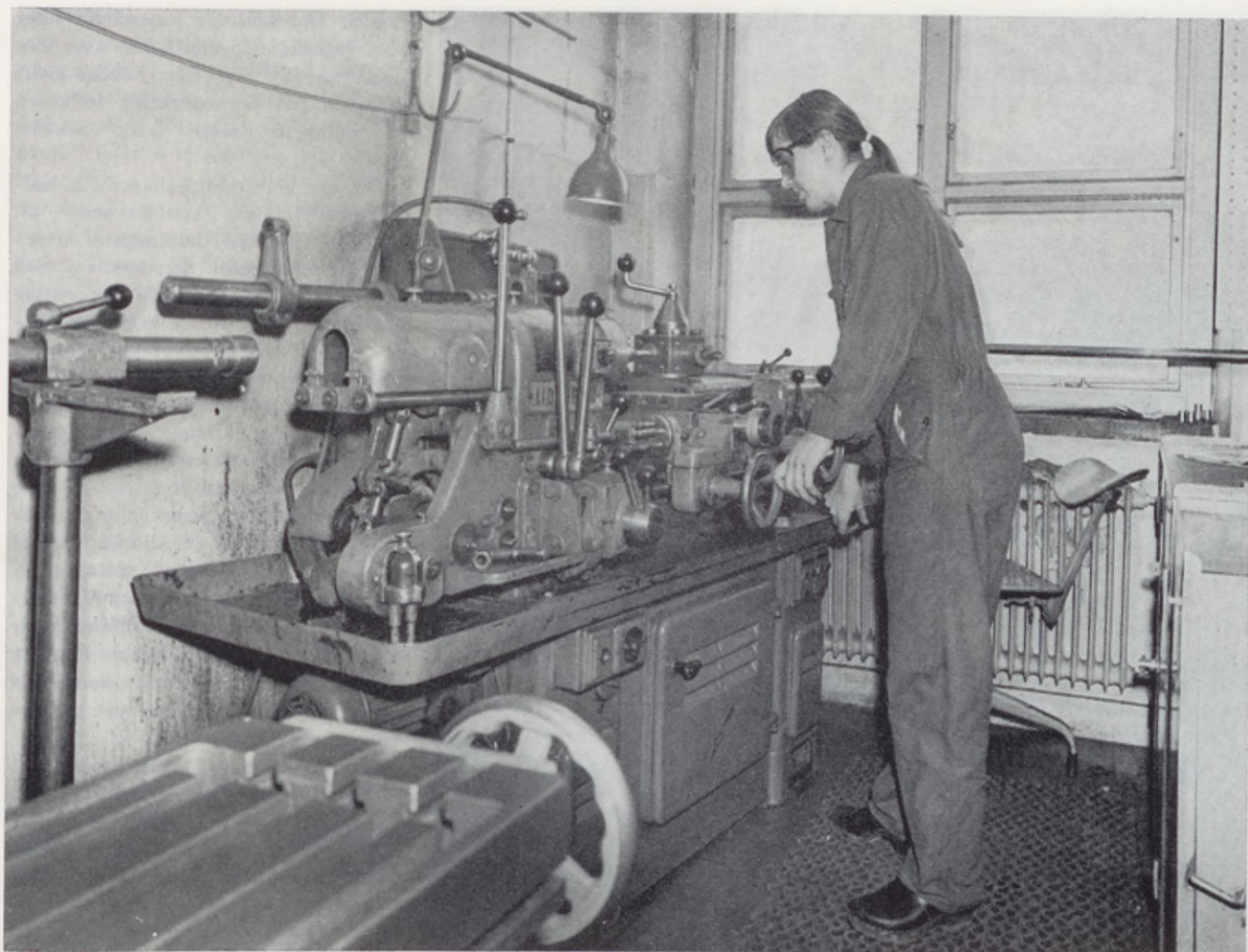
God mat och gott kaffe

Propra rum

Tel. 0413/200 25

Bryt rökvanan

Betald annonsplats

Överallt bullrar det

Sture Wahlström skriver om det icke önskvärda ljudet

Vår jordiska tillvaro blir allt bullrigare. Det är inte lätt att numera finna en plats helt utan störande ljud. Inte ens i fjäll-trakterna är man helt fredad. Flygplan och snöskotrar stör friden. Och i våra skogar för traktorer, jättelika avverkningsmaskiner, motorsågar och lastbilar ofta ett infernaliskt oväsen.

Även inom lantbruket har bullret tilltagit med stigande motorisering och mekanisering. Till och med på de dimnutivaste villatomter anser man sig tydligen behöva använda motorgräs-klippare, och i ett villasamhälle kan därför bullernivåerna bli ganska höga. Detta i synnerhet som de spås på med ljudet från bilar, motorcyklar, mopeder, radio- och TV-apparater, skivspelare o s v.

Vägarna, och särskilt då de stora mo-

torvägarna, är ofta verkliga bullerinfernon, och på våra flygplatser och i dessas närhet når bullret ofta vad man brukar kalla smärtnivåer.

I fabriker, verkstäder, eldningscentraler och ett otal andra lokaliteter bullrar, tjuter, gnisslar och skakar det på ett ofta svåruthärdligt sätt.

Illa utsatta är också gruvarbetare, bergsprängare, gatuarbetare, folk som arbetar vid stenkrossar etc.

Endast 1/3 hade normal hörsel

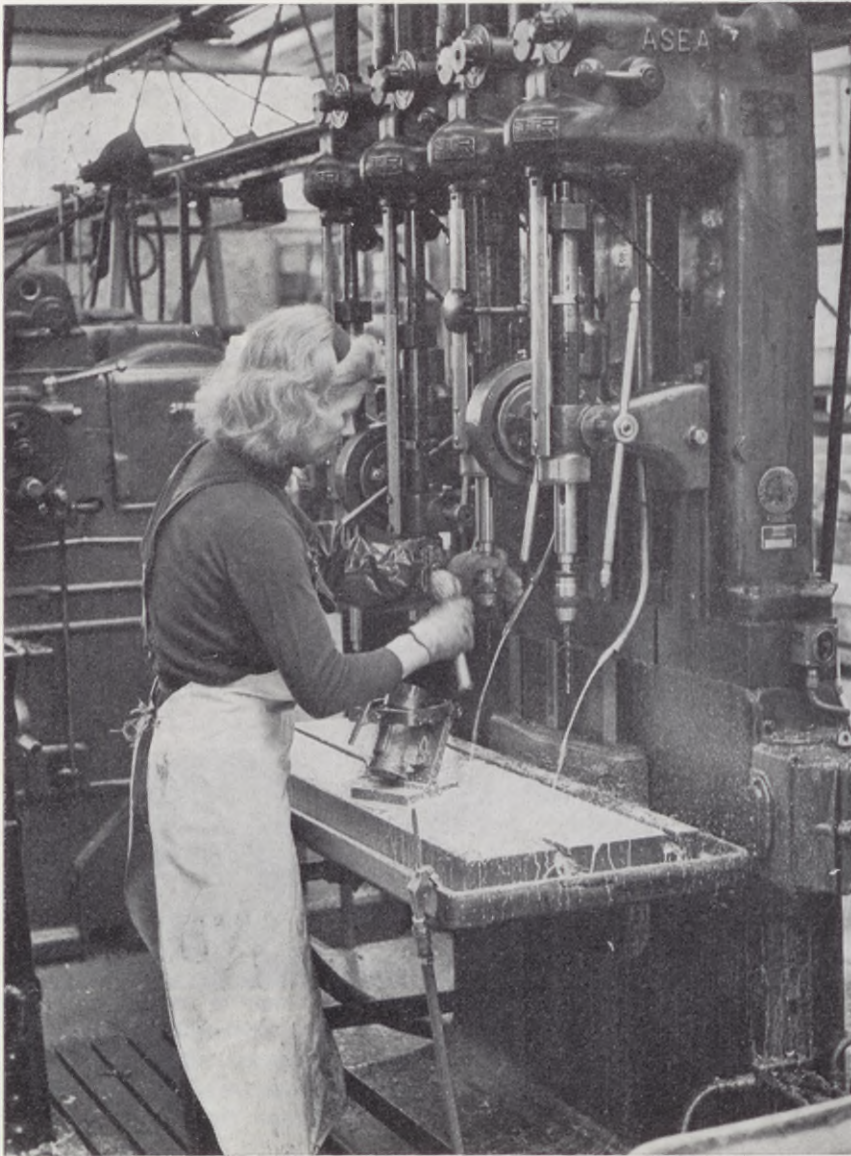
Människans öra är ett fantastiskt komplicerat organ, i vars inre finns de komponenter som avgör om vi skall kunna njuta av fågelsång, vindsus och vågskvalp, delta i ett intressant samtal eller lyssna till radio- och TV-program.

Vetenskapen har för länge sedan konstaterat, att till skillnad från ett vanligt sår, läks aldrig en hörselskada. Utsätts man för skadligt buller, smy-

ger sig dövheten långsamt över, tills man en dag upptäcker att man inte kan tillgodogöra sig nyssnämnda för ett normalt liv ytterst väsentliga ljudförnimmelser.

Därför är det naturligtvis oerhört viktigt att i möjligaste mån skydda sig från buller, eller som man numera också brukar kalla det — "akustiskt avfall".

Av ca 10 000 hörseltestade människor visade det sig att endast en tredjedel hade normal hörsel! Nära en fjärdedel hade svår hörselskada. När det gäller fördelningen i åldersgrupper kan vi lägga märke till, att den yngre gruppen har värdena 63 procent normal hörsel, och 7 procent svår hörselskada. För de äldre ser siffrorna nästan omvända ut: 7 procent normal hörsel och 48 procent svår hörselskada. Nu måste man här naturligtvis ta hänsyn till den hörselnedsättning vi drabbas av

Både bullrig och smutsig arbetsmiljö

med stigande ålder, men siffrorna ger ändå, hävdar experterna, en klar fingervisning om att det blir allt nödvändigare att dels skydda sina hörselorgan och dels med alla till buds stående medel bekämpa bullret.

LO och Metallindustriarbetareförbundet har utrett arbetsförhållandena inom metall- och verkstadsföretagen. Som dominerande arbetshygieniskt problem framstod **bullret**. Ca 400 000 människor arbetar i de nämnda företagen.

Genom bullermätningar har man konstaterat att ca 50 procent av alla arbetsplatser inom metall- och verkstadsindustrin har riskabla bullernivåer. Ännu mer skrämmande är det att mellan 50 och 75 procent av arbetarna har mer eller mindre uttalade tecken på hörselskador.

Mycket kan naturligtvis skyllas på ren nonchalans och bristande information. Men även föräldrade eller fel-

byggda arbetslokaler spelar en stor roll.

Ökad mekanisering och ökad produktionskapacitet höjer bullernivån. Maskintillverkarna ställs mera sällan inför kravet att deras produkter skall vara tystgående. Maskinerna kan också vara felkonstruerade ur bullerhänseende. Mycket ofta är också isoleringen bristfällig. Och dessutom ökar maskinbullret successivt på grund av förslitning.

De åtgärder som vidtagits på arbetsplatserna för att minska bullret har hittills i allmänhet haft karaktären av punktinsatser, och en av orsakerna härtill är väl att det råder en ganska utbredd osäkerhet om hur problemen skall angripas.

Ett icke önskvärt ljud

Viktigt att konstatera i bullersammanhang är också det faktum att människans hörselintryck är mycket indivi-

duella. Det som för en individ låter som välklingande musik kan av andra uppfattas som mer eller mindre svårt störande ljud. En vedertagen definition på buller är därför: "icke önskvärt ljud".

Det har vid praktiskt taget alla bullerundersökningar framkommit att bullret i allmänhet har negativ inverkan på människan. Stressymtom med nedsatt prestations- och koncentration förmåga hör till de vanligaste följderna. Vid högre bullernivåer är det också fullt klarlagt att bestående hörselskador uppkommer. De medicinska kriterierna beträffande hörselskadegränserna är dock ännu så länge relativt vaga, men klart är att buller subjektivt uppfattas som störande och obehagligt samt att det alltid är förenat med en känsla av ökad ansträngning och viljeanspanning att genomföra krävande uppgifter under bullerbetingelser. Samma rön har också de forskare gjort som inte har kunnat konstatera några mätbara objektiva prestationsminskningar.

Av alla tillgängliga undersökningsresultat framgår, att vi visserligen är kapabla att även i en bullersam omgivning genomföra ett arbete som ställer stora krav på vår tankeverksamhet, koncentrationsförmåga och psykomotoriska färdighet, men att vi i en sådan situation tvingas till en viss själsansträngning, ett visst extra energiuppbåd, om vi skall kunna isolera oss från bullret genom att "slå dövöret till", så att vi på så sätt och vis inte hör det.

För omfattningen av arbetsstörningen genom buller är följande faktorer utslagsgivande: 1) Ett oväntat eller intermittent buller verkar betydligt mera störande än ett oavbrutet; 2) Buller med övervägande höga frekvenser är mera störande än buller med övervägande låga; 3) Särskilt "bullerkänsliga" är sådana sysselsättningar som kräver oavbruten verksamhet under längre tid; 4) Sysselsättningar som ännu befinner sig på inlärningsstadiet blir betydligt mera störda genom buller än rutinmässigt utförda arbeten.

Vid en mängd fysiologiska undersökningar har man vidare konstaterat, att exponering för buller bl a resulterar i: Höjning av blodtrycket, påskyndande av hjärtverksamheten, sammandragning av matsmältningsorganens verksamhet och stegring av muskulaturens spänning.

Alla dessa reaktioner är symtom på att hela organismen har nåtts av den alarmreaktion som utlöses och regleras av det vegetativa (autonoma) nervsystemet, när det påverkas av bullerretningar. Dessa vegetativt reglerade

alarmreaktioner är egentligen en den mänskliga organismens skyddsmekanism mot fara, vars funktion är att omstämna kroppens alla organ och göra dem beredda till anfall, flykt eller försvar. Vi får inte glömma, att hörselapparaten i hela djurriket i främsta rummet är en alarmanordning genom vilken djuret underrättas om hotande faror. Denna sin ursprungliga viktigaste funktion har hörseln bibehållit hos människan. (För dessa uppgifter står bla den tyske professorn E Grandjean, som är en av Europas främsta bullerexperter.)

Buller kan ge trötthet

De för hälsan nödvändiga återhämtningsprocesserna äger dels rum under nattens sömn, dels under dagen, nämligen under alla slags pauser och avbrott i arbetet samt under fritiden. Om ett störande buller får tillfälle att utsetta det vegetativa nervsystemet och sömnfunktionen för sin retande påverkan inte bara på arbetsplatsen utan också under fritiden och nattetid, rubbas jämvikten mellan kraftförbrukning och återhämtning. Under sådana förhållanden blir bullret en bidragande orsak till ett kroniskt trötthetstillstånd — och därmed indirekt orsak också till ett sådant tillstånd ogynnsamma inverkan på välbefinnandet, prestationsförmågan och mottagligheten för sjukdom.

Enligt Förenta Nationernas och Världshälsoorganisationens definition är hälsa ett tillstånd av kroppsligt och själsligt välbefinnande. Om vi accepterar denna definition som grundval för diskussionen, måste vi som ett inkräktande på hälsan beteckna inte bara hörselförluster utan också ideliga sömnstörningar, hinder för den erforderliga återhämtningen och det dagliga upprepade obehag som vållas av otillåtligt starka bullerretningar.

Kapsla in och dämpa buller

Mycket av det buller som möter oss i industrin är naturligtvis mer eller mindre ofrånkomligt, såvida man inte går in för mycket högt automatiserade processer. Många av problemen skulle emellertid kunna undanröjas genom att företags- och driftsledningar i tid planerar för produktionsheternas inbördes lokalisering, riktigt val mellan ersättningsbara processer och att ledningen låter genomföra detaljstudier av ljudgenereringen vid och ljudtransmissionen från olika maskinenheter. Det är i detta sammanhang också av stor vikt att mottagaren av bullret, maskinskötaren och övrig personal, som uppehåller sig i närheten, studeras med av-

Bullerkällor bör kapslas in.

seende på nedsatt hörsel, möjlighet till utnyttjande av individuella skydd, pauser m m.

Särskilt effektivt är det i princip att kapsla in en bullerkälla. Genom att konstruera speciella kapslar eller kåpor kan man reducera bullerutstrålningen med 20–30 decibel (dB). Sådana kåpor bör invändigt vara klädda med något ljudabsorberande material, och själva väggen bör vara så lufttät och tung som möjligt. Kåpan bör i fullständigast möjliga grad omsluta bullerkällan, och därvid bör också direktledning av bullerkällans vibrationer till fundamentet om möjligt förhindras. För det mesta måste kåpan ha en del öppningar för genomföring av ledningar och för manövrering. Sådana öppningar reducerar kraftigt kåpans ljuddämpande effekt. Som allmän regel kan gälla, att öppningarna sammantagna inte bör uppgå till mer än 10 procent av omslutningsytorna.

Mycket kan också göras när det gäller att dämpa bullret i rum av olika slag, och framför allt kan detta göras i bostadsfastigheter genom relativt enkla isolerande åtgärder. Tyvärr finner man här mycken och onödig nonchalans både på arkitekt- och byggarhåll. Får man döma av de många ljudstörningar som vidlåder en del moderna bostadsfastigheter, så skulle ljudisoleringstekniken under senare årtionden inte ha gjort några framsteg alls, utan snarare tvärtom.

Är man oundgängligen tvingad att uppehålla sig på en extremt bullrig arbetsplats och man trots alla tekniska bullerbekämpningsåtgärder inte har lyckats pressa ner bullernivån under 85 till 95 dB, vilka gäller som maximivärden, kan principiellt endast någon individuell hörselskyddsanordning avvärja risken för hörselskador.

En propp av bomull eller vax kan ge

Forts sid 22

De farliga kemikalierna

Varför tegs larmrapporten från 1959 ihjäl?

Redan 1959 varnade professor Åke Gustafsson och dåvarande docenten Lars Ehrenberg för de genetiska och carcinogena effekterna av vissa kemikalier. Varför tog inte dåvarande medicinalstyrelsen varningen ad notam? Försvann papperen eller lades de ad acta av förströddhet? **GUNNAR NILSSON** refererar larmrapporten, som tegs ihjäl.

Professor Åke Gustafsson är genetiker och förestår genetiska institutionen vid universitetet i Lund, medan Lars Ehrenberg numera är professor i radiobiologi vid Stockholms universitet. De två prominenta vetenskapsmännen har samarbetat länge; Åke Gustafsson är lärjunge till professor Herman Nilsson-Ehle, den svenska ärftlighetsforskningens grundläggare, och Lars Ehrenberg är i sin tur Åke Gustafssons elev.

Den mutagena bananflugan

Den moderna genetikens grundläggare var den böhmiska munken Gregor Mendel, som i mitten av förra seklet genom en serie av korsningsförsök med ärter klarlade ärftlighetslärans grundläggande lagar. Djurförsök klarlade sedermera att lagbundenheten var densamma inom djurriket. Mendels lagar gällde alltså såväl för en viss art bönor som för en viss art kattdjur. Mendels

anteckningar och handskrifter återupptäcktes i början av 1900-talet, och man vet nu att lagbundenheten beror på att arvsanlagen är lagrade i kromosomerna i cellkärnan. Kromosomerna är parvis ordnade och människan har 23 par. Arvsanlagen kan kombineras på ett mycket stort antal olika sätt och de biokemiska mekanismer som detta beror på är klarlagda. För att en individs arvs massa skall ändras så att nya, förvärvade egenskaper kan anses vara bestående, måste en sk mutation ske, och denna insikt använder man sig av inom växtförädlingen för att på konstlad väg framkalla mutationer som kan ha önskade värdefulla egenskaper.

Här bör nämnas att de på konstlad väg framkallade mutationerna ger individer, som i de flesta fall har icke-önskade eller to m letala egenskaper.

För att framkalla sådana mutationer använder vetenskapsmännen såväl joniserande strålning som kemikalier. Varför bananflugan blivit genetikernas försöksobjekt par preference beror på att den lätt kan tvingas att mutera. Flera mirakelämnar är kända i detta fall och fö har genetikerna genom sina försök fått en betydande visshet om olika kemiska ämnens genetiska, mutagena och carcinogena egenskaper.

Lika farlig som joniserande strålning

I skrivelsen som numera finns utgiven från trycket med den engelska titeln *Chemical mutagens: their uses and hazards in medicine and technology*, Lund 1970, påpekar professorerna Gustafsson och Ehrenberg huru som de genetiska och cytologiska lagbundenheterna inom växt- och djurriket är så enahanda att med viss försiktighet, som man uttrycker sig, resultat från växter kan överföras till djur och vice versa. Resultat från växtriket kan sålunda anses vara tillämpliga inom medicinen.

De mutagena effekterna av joniserande strålning som de båda forskarna räknar upp är följande:

- **Kromosombrott:** bortfall av arvs massa eller utbyte av kromosomsegment, leder ofta till letalitet och vid överskridning av ett tröskelvärde dör vävnaden till följd av genetiska skador.
- **Mutationer.** Bestående, oftast icke-önskvärda egenskaper förvärvas. De flesta mutationer leder till försämrad vitalitet.
- **Cancervävnad bildas.** Orsaken här till är genetisk.
- **Cancervävnad kan hämmas eller döda.**

Arvsanlagen kan kombineras på många sätt.

Vissa kemiska ämnens carcinogena effekter har jämförts med de som framkallas genom joniserande strålning. De preparat, som är mest kända är följande:

- **Senapsgasderivat:** Effekterna erinrar starkt om den joniserande strålningens: kromosombrott, kromosomlagringar och letala mutationer hos växter och djur. Carcinogena effekter: lungcancer, leukemi, lymfosarkom m m, påvisade för såväl alifatiska som aromatiska senapsgasderivat.
- **Uretaner:** Ger cytologiska, genetiska och carcinogena effekter (lung- och hudcancer). Uretanerna har mutagen effekt.
- **Epoxider och epiminer,** vars mutagena och cytologiska effekter är synnerligen klarlagda.

Klarlagt är att det råder en verifierad överensstämmelse mellan ämnens carcinogena och dess cytologiska och genetiska egenskaper. Denna överensstämmelse, som forskarna kallar parallellism är klarlagd vad avser många

organiska ämnen såsom polycykliska kolväten i stenkolstjära, azoföreningar, alkylerande halogen-, epoxid- och epiminföreningar.

Läkemedlens verkningar bör klarläggas

Gustafsson och Ehrenberg hänvisar till internationell forskning med avseende på vissa läkemedels kromosombrytande och mutagena effekter. Inom följande ämnesgrupper har substanser med mutagena och kromosombrytande effekter redovisats:

- Narkotica:** formaldehyd, kloralhydrat, acetofenon, acetanilid, scopolamin (naturlig epoxid), atropin, morfin.
- Analeptica:** purinderivat, särskilt oxipuriner.
- Tumörhämmande medel**
- Antimikrobiella medel**
- Oorganiska ämnen.**

Forts sid 22

Förslag om rörlig pensionsålder

Regeringen föreslår nytt pensionssystem från juli 1976

Ökade möjligheter till en rörlig pensionsålder föreslås av regeringen i en proposition som socialminister Aspling lämnat till riksdagen. De nya reglerna om rörlig pensionsålder skall träda i kraft samtidigt med sänkningen av den allmänna pensionsåldern till 65 år den 1 juli 1976.

De i propositionen framlagda förslagen om rörlig pensionsålder ger olika möjligheter att förlägga tidpunkten för pensioneringen till mellan 60 och 70 års ålder. Arbetsinsats och pensioneringstidpunkt kan därigenom anpassas efter individuella behov och önskemål. Det föreslagna systemet för en rörlig pensionsålder innefattar tre förmånsformer:

- en helt ny pensionsförsäkring för delpension i kombination med deltidsarbete
- förtida och uppskjutet uttag av hel eller halv ålderspension från folkpensioneringen och ATP
- förtidspension från folkpensioneringen och ATP.

Delpension i kombination med deltidsarbete

I propositionen föreslår socialministern lagstiftning om en helt ny pensionsförsäkring för delpension under förutsättning av deltidsarbete. Delpensionen ger helt nya möjligheter att trappa av arbetsinsatsen under de sista yrkesverksamma åren och att på så sätt få en mjuk övergång från arbete till ålderspension.

- Den nya delpensionen kan tas ut mellan 60 och 65 års ålder och förutsätter att man går över till arbete på deltid.
- Deltidsarbetet skall motsvara i genomsnitt minst 17 timmar i veckan så att det medför rätt till sociala förmåner.
- För att få rätt till delpension skall man som anställd ha haft pensionsgrundande inkomst inom ATP under minst tio år efter 45 års ålder. Man skall dessutom uppfylla arbetsvillkoret enligt arbetslöshets-

stödet, dvs ha arbetat under minst fem av de senaste tolv månaderna.

- Pensionsnivån blir 65 procent av det inkomstbortfall som uppstår vid övergången till deltidsarbete. Inkomstbortfallet beräknas med ledning av den sjukpenninggrundande inkomsten före och efter övergången till deltidsarbete. Den disponibla inkomsten vid övergång till delpension i förening med deltidsarbete beräknas motsvara mellan 85 och 90 procent av den tidigare inkomsten vid heltidsarbete.
- Delpensionen skall inte reducera ålderspensionen från folkpensioneringen och ATP vid 65 års ålder.
- Delpensionen räknas som pensionsgrundande inkomst för ATP på samma sätt som tex sjukpenning. Pensionsbeloppet för delpension värdesäkras.
- Den som vill fortsätta deltidsarbete efter 65 års ålder kan då ersätta delpensionen med halv ålderspension från folkpensioneringen och ATP.

Lagfäst rätt till delpensionen

I propositionen framhålls att den nya rätten till delpension vid övergång till deltidsarbete principiellt är av sådan betydelse att den bör vara lagfäst. Socialministern anser att det med vår tradition på socialförsäkringsområdet är naturligt att en pensionsfråga av detta slag löses lagstiftningsvägen. Det är samma linje som bla LO hävdar vid remissbehandlingen. Den innebär att samhället genom lagstiftning svarar för lösningen av delpensionsfrågan medan arbetsmarknadsparternas uppgift blir att ordna erforderliga deltidsarbeten.

Bestämmelserna om delpension tas in i en särskild lag om delpensionsförsäkring som avses bli kompletterad med tillämpningsföreskrifter. Den föreslagna lösningen utesluter inte avtalsmässiga kompletteringar. Delpensionen skall administreras av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Vid behandling av ärenden om delpension skall personer med erfarenhet av arbetsmarknadsförhållanden ersätta läkarna i kassor-

nas pensionsdelegationer. En rådgivande central pensionsdelegation med representanter för arbetsmarknadsparterna skall vidare knytas till riksförsäkringsverket.

Delpensionen skall finansieras genom en särskild socialförsäkringsavgift från arbetsgivarna. Reformkostnaden för delpensionsförsäkringen beräknas under de första åren till ca 400 milj kr per år. För att finansiera reformen föreslås ett årligt avgiftsuttag på 0,25 % av löneunderlaget för arbetsgivarnas socialförsäkringsavgifter. Avgiften skall tillföras en särskild fond hos riksförsäkringsverket från vilken delpensionen i sin helhet finansieras. Med hänsyn till att reformen avses träda i kraft den 1 juli 1976 kommer avgiftsuttaget för kalenderåret 1976 att utgöra 0,125 %.

Förtida eller uppskjutet uttag av folkpension och ATP

I propositionen föreslås att det nuvarande systemet med förtida eller uppskjutet uttag av ålderspension från folkpensioneringen och ATP byggs ut och förbättras.

Förtida uttag av ålderspension från folkpensioneringen och ATP skall kunna ske från 60 års ålder och avse hela eller halva pensionen. Uttaget av hel eller halv ålderspension kan också uppskjutas till mellan 65 och 70 års ålder. Den del av pensionen som tas ut i förtid eller uppskjuts omräknas på försäkringsmässiga grunder. Vid förtida uttag innebär detta en bestående reduktion av pensionen med 0,5 procent för varje månad som pension utgår före 65 års ålder. Vid uppskjutet uttag sker på motsvarande sätt en bestående uppräknning med 0,6 procent för varje månad som pension inte utgår mellan 65 och 70 års ålder. Pensionspoäng för ATP skall kunna tjänas in för förvärvsarbete samtidigt med förtida uttag av halv ålderspension. En nuvarande spärr mot upprepade framställningar om förtida eller uppskjutet uttag av ålderspension föreslås slopad. Det blir därigenom möjligt att mellan 60 och 70 års ålder vid varje tidpunkt anpassa pensioneringen efter det aktuella behovet. ■

Pacemakerbärarna uppmärksammas

Kommittén för pacemakerfrågor inom riksförbundet för hjärt- och lungsjuka rapporterar om initiativ som tagits

Sedan ett par år tillbaka arbetar en särskild kommitté för pacemakerfrågor inom riksförbundet för hjärt- och lungsjuka. Kommittén tillsattes på initiativ av landets första pacemakerbärare, ingenjör Arne Larsson, Stockholm. Han erhöll sin första pacemaker redan år 1958. Arne Larsson, som också är FHLIS-medlem och ordförande i pacemakerkommittén, har kanske som pacemakerbärare de största erfarenheterna ur patientsynpunkt, när det gäller pacemaker och problemen kring dessa.

I pacemakerkommittén ingår dessutom två läkare, docent Ingvar Karlöf, fysiolog, och docent Hans Lagergren, kirurg, (fram till mars 1975). Vidare ingår representanter för två leverantörer av pacemakers, civilingenjörerna Anders Lindgren och Håkan Elmkvist samt från RHL Bengt Dahlström.

Pacemakerkommitténs uppgift är att sprida information och kännedom om pacemakers samt på olika områden försöka förbättra förhållandena för dem som har pacemakers.

Sedan pacemakerkommitténs tillkomst har en rad arbetsuppgifter genomförts och vi vill gärna nedan framhålla några av de aktiviteter som kommittén utfört:

1. Adressförteckning över pacemakerbehandlande sjukhus inom Norden.
2. Information om ID-brickorna på SL:s och SJ:s fiktiddatabeller.
3. Varningsskyltar vid landets flygplatser för pacemakerbärare så att dessa ej går igenom detektorerna. De kan nämligen störa pacemakern.
4. Skärpta skyddsbestämmelser genom SEMKO vid tillverkning av mikro-vågsugnar, TV och radio och andra elektriska apparater som kan vara riskfaktorer för pacemakerbärarna.
5. Kontakt med SJ:s och SL:s chefsläkare. Genom läkarna har möjlighet till information till personalen om förstahjälpinstruktion för pacemakerbärare lämnats.
6. Saklig information har lämnats till fack- och dagspress för undvikande av skrämselfrapportage osv.
7. Information till Stockholms läns ambulanspersonal om pacemakerfrågor.
8. Informationsfolders till landets sjukhus, försäkringskassor m m.
9. Initiativ till en utredning om pacemakerbärarnas socialmedicinska situation på arbetsmarknaden. Undersökningen kommer att påbörjas i juni 1975 och beräknas pågå under ett år i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och socialstyrelsen.

I detta sammanhang kan även framhållas att RHL:s ID-brickor för pacemakerbärare nu bärs av mer än en tredjedel av landets 4 000 pacemakerbärare. Vi hoppas givetvis att ännu fler skall utnyttja detta erbjudande om en ID-bricka till självkostnadspris. Själva ID-brickan delar RHL gratis ut, medan gravyren kostar 14:— kr och betalas av beställaren. Rekvisitionskort kan beställas hos RHL eller klipp gärna bifogade beställningskupong och sänd in den till RHL, sedan Er läkare eller kurator undertecknat den. Det tar ca 4 veckor att få brickan graverad.

Såväl de i kommittén ingående läkarna som representanterna för tillverkarna kommer att publicera artiklar om pacemakerfrågor längre fram i Status. Om någon har några frågor när det gäller pacemaker, går det bra att kontakta RHL så skall vi inom pacemakerkommittén försöka besvara frågorna.

Bengt Dahlström

Sändes till RHL, Box 3196, 103 63 Stockholm

☐ Patientens namn
tilltalsnamnet understruket

Herr Fru Frk Folkbokf.nr
år mån dag - födelsenr

Adress

Postnr och Postadress

Tel. / Har pacemaker sedan

Behovet av ID-bricka tillstyrkes
..... den / 197.....

..... Tel /
läkare/kurator/sjuksköterska jourtel. till behandlande sjukhus
(ej tillämpl. strykes)

..... Sjukhus Avd./klinik

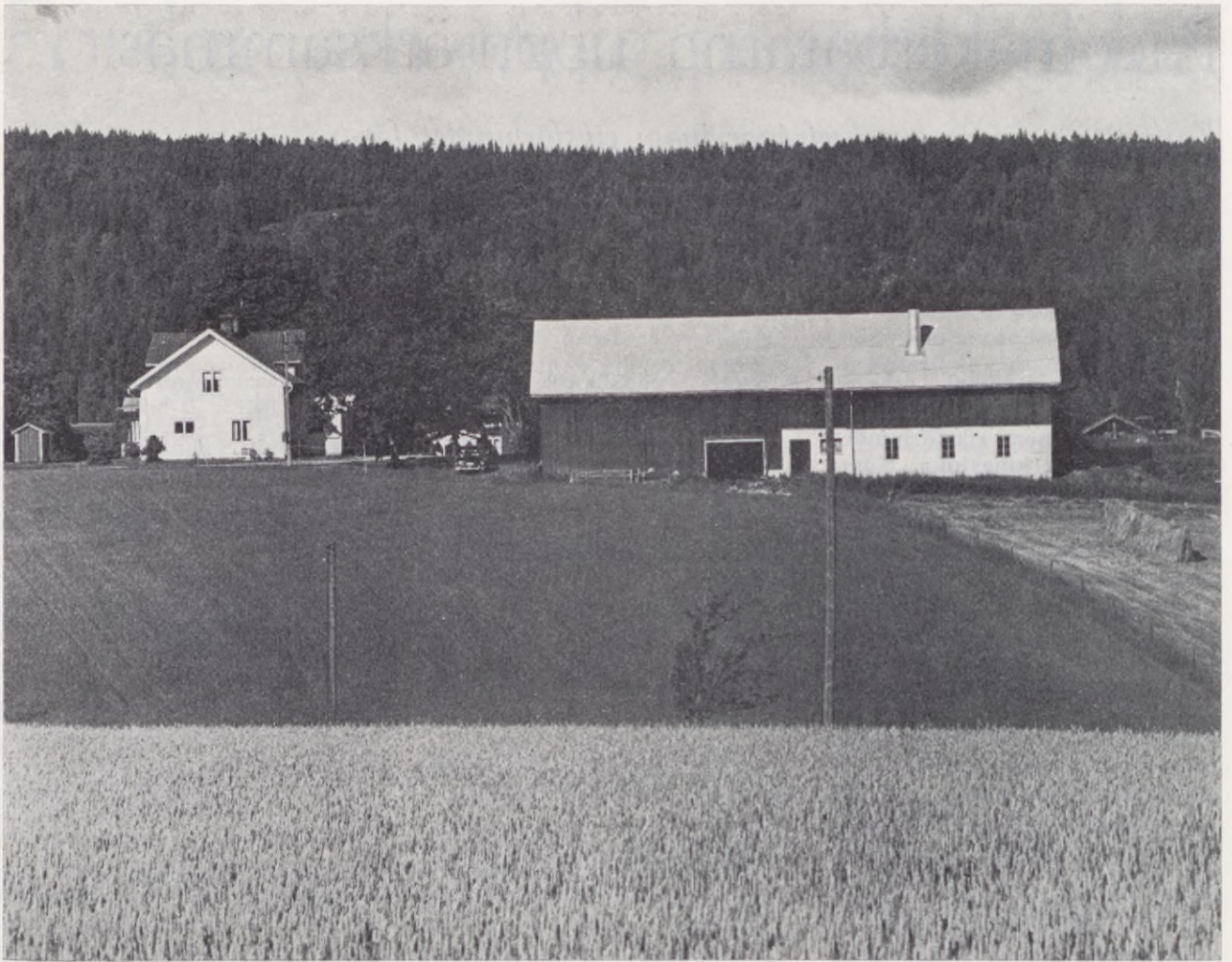
Postnr och Postadress

Medlemskap i RHL önskas Brickan skall sändas till: Gravyr

+ Tidskriften Status Bostadsadressen önskas

Sjukhuset önskas ej

VAR GOD TEXTA

Tomta gård i Västra Ämtervik i Värmland med Fryksdalshöjden i bakgrunden.

I Värmland där lever sagorna ...

GERTRUD och LARS MAGNUSSON har gjort något så originellt som en reseberättelse av sin färd från hemmet till Björkeförs konvalescenthem. Det har samtidigt blivit en kulturhistorisk artikel med en mängd fakta om en intressant bygd och dess människor.

Morgonpigga, startade vi resan en tisdagsmorgon i början av februari. Målet för vår resa var Björkeförs konvalescenthem i Fryksdalen, där vi under en vecka ämnade vila oss och återvinna krafter.

Efter en halvtimmes färd passerade vi Svärdsjö kyrka, vars äldre delar är från början av tolvhundratalet. Färden gick över Sundborn och vidare genom Falun där vi på höger hand hade den gamla koppargruvan, en gång Sveriges skattkammare.

När vi passerat Dalälven bredde hela

Tunaslätten ut sig framför oss, det är som att åka i de stora jordbruksdistrikten i söder. Till vänster om oss hade vi Stora Tuna kyrka och vattentornet i Rommehed, den gamla exercisplatsen för dalkarlarna. Tunahukarna — slätens bebyggare — uppger att kyrkan är den största landsortskyrkan i landet.

Färden gick vidare mot Ludvika. Vägen mellan tunaslätten och Ludvika är till större delen motorväg genom de stora skogsområden, som är förelöpare till det egentliga bergslagen.

Med farter upp till 110 km var vi snart framme i Gräsberg en förstad till Ludvika, sjön Gårdlången till vänster, och till höger inne i Ludvika ser vi Ludvika herrgård, bebodd av brukspatronerna Roths ättlingar.

Ett uppehåll gjordes i Ludvika. Förmiddagskaffet intogs på Domus restaurang. Sen Klenshyttan, med sin masugn, gruvsamhället Grängesberg, med sin spökstad, som uppkom efter ras-

risker vid gruvan under fyrtioalet. Det har stått att läsa i Falu Kuriren att kyrkan med dess kyrkogård har hamnat i rasrisken för den fortsatta gruvbrytningen, varför en flyttning måste ske till en säkrare plats. Bergslagsnaturen börjar nu att göra sig påmind. Med långsträckta dalgångar och mäktiga bergshöjder, gruvor och hyttor. Silverhöjdens sågverk, Bastkärns gruvor och Högfors bruk avverkades innan en tidig lunch avåts på Laxbrogården i Kopparberg.

På väg 63

Väg 60 lämnade vi och följde väg 63 mot Karlstad. Bergslagsnaturen blev alltmer utpräglad med sjöar och vattendrag. En storvulen natur. Tyvärr har många av de gamla hyttorna och smedjorna efter vår färdväg tystnat, Stjärnfors, Hjulsjö, Bredsjö och Sikfors. Namnet Sikfors har uppkommit av att det fordomdags fanns så stora

mängder sik att man kunde gå över forsen på sikryggar.

Vid Hällefors järnverk, som äges av SKF var det liv och rörelse. Järnverket är en av de största i landet med flera tusen anställda. Hammarn, Saxhyttan och Saxåhyttan har för länge sedan tystnat. På brukspatron Janssons gamla hytta Saxå finns nu en golfbana med 18 hål.

På Lerviks herrgård vid sjön Yngen som vi passerar på höger sida fanns i början av århundradet en skogsskola, det var en avläggare till Bosjöbruk och Prästeruds (Kristinehamn) skogsskolor. Skolan flyttades sedermera till Gammelkroppa. Filipstad, bergslagsstaden, fick sina stadsprivilegier av Karl den nionde år 1694. I våra dagar är Filipstad känd för knäckebrödsfabriken, som anses vara störst i världen.

Från storhetstiden av bruksdriften i Filipstads bergslag finns många byggnader kvar. Av dessa kulturhistoriska värdefulla byggnader har en del blivit bevarade, men många har tyvärr gått förlorade. Storbroyttans masugn är ett exempel på vad som inträffar då alla goda krafter drar åt rätt håll. Men det finns även exempel på motsatsen. Landets enda bergsskola finns i Filipstad och grundades år 1830, och inte att förglömma uppfinnaren John Erikssons masoleum på Nya kyrkogården.

Att kola en mila

Kylaren pekar nu på Karlstad, residens-, stifts- och garnisonsstad. Kalhyttans herrgård någon km från Filipstads stadskärna har blivit Turisthotell.

Från Kalhyttan åker vi mot bergen vid Bolhyttan där vi gjorde halt. Under tecknad (Lars) lärde sig i Bolhyttan den svåra konsten att kola en mila. Min dåvarande fästmo, besökte mig i de djupa Bolhytteskogarna, i kolarekojan, där vi tillsammans vaktade milan, lagade kolbullar. Sedermera besökte vi prästen i Neder Ullerud, så att min fästmo kunde bli min hustru.

En öppen tornlucka

Om sanningen skall fram så blev Bolhyttemilan den enda som under tecknad kolade. I Brattfors kyrka står en av tornluckorna öppen som en påminnelse om en händelse när brukspatronerna Bratt regerade Brattfors, patron Bratt lär ha låtit bruksarbetarna arbeta under högmässan. Som straff för att inte Brattarna gav bruksarbetarna ledigt från arbetet under söndagen, skulle en av tornluckorna alltid stå öppen, som ett minne från denna händelse.

Brattfors masugn till vänster, herrgården till höger. Den ligger bara ett stenkast från kyrkan.

En vattensulptur i Rottneros park.

Farligheter och skrömt

Så bär det i väg över den stora Brattforsheden, en avlagring från istiden. Långt tillbaka i tiden var det inte tillrådligt att färdas över Brattforsheden. Allsköns farligheter och skrömt hade här sin hemvist, enligt sägnen.

Snart var vi nere i Nyedssocknen, med sjöar, åsar och höjder, naturen får nu alltmer karaktären av slättland. Vänerlandskapet börjar att göra sig påmint. Bergslagen har vi bakom oss.

I Frödings trakter

Vid Alsters kyrka tog vi av och färdades på sjön Alsters östra strand. Vi hade lämnat stora allfarsvägen och målet var Alstersdalen, med sina minnen från Gustaf Fröding. I Byns herrgård en halvmil från Alsters kyrka vistades Fröding som barn hos sin farmor. Gunneruds herrgård vid Alstersälven var även i familjens ägo. Således är även Gunnerud rikt på minnen.

Vi följer älven nedströms till Frödingsdungen, där Christian Erikssons Frödingsten står. Motivet på stenen är

hämtat från skaldens dikter. Längre ned efter älven ligger Frödings föräldrahem, Alsters herrgård. Herrgården har genomgått många öden sedan patron Fröding, Gustafs far, regerade bruksherrgården. Landstinget i Värmlands län är nu ägare av den gamla bruksherrgården och drev där ett konvalescenthem. Allt är nu tyst och stilla sedan de sista konvalesenterna lämnat denna kulturhistoriskt värdefulla byggnad. Här finns plats för en donation, så att Frödings barndomshem inte förfaller ytterligare.

Där levde Boltzius

Efter en del bekymmer med att komma upp på E18 vid Alster var vi framme i Karl 9:s stad.

Efter att vi hade stärkt oss till kropp och själ fortsatte färden till det sagoomspunna Fryksdalen.

Vid Skåre kom vi att tänka på att vid sekelskiftet i Grava socken, där

Forts nästa sida

levde helbräddagörare August Boltzius. Denne Boltzius var från början predikant, och enligt uppgift besatt han stora kunskaper i läkekonsten. Även utlänningar kom för att söka hjälp av den berömda "magnetisören". Som ett bevis för att de blivit botade så lämnade de kvar sina kryckor och andra hjälpmedel, hos Boltzius. Det berättas att när tåget skulle göra uppehåll i Skåre meddelade icke konduktören stationens namn, utan talade om att här skulle Boltziusbesökarna stiga av.

Födelsehemmet på Östra Torp är numera inrett som museum. Där kan man beskåda de tekniska hjälpmedel, som kvarlämnats av botade patienter.

Den första järnvägen

Sveriges första järnväg från år 1849

mellan Fryckensjöarna och Klarälven passerar vi vid Hyensjöarna. Järnvägstiden blev kort. I början av sjuttioalet började SJ och Bergslagsbanan sitt intåg i bygden. Några lok fanns inte i början utan dragkraften utgjordes av oxar. Från Fryksta drog oxarna vagnarna i motluten. I medluten rullade de av sig själva. En historia från Stora Kil förtäljer följande: det var en gumma, som såg detta förunderliga vidunder med förspända oxar. "Det kommer aldrig att gå", sa gumman. När det började rulla i medluten lät hon ha yttrat förskräckt: "Det stannar aldrig". Fryksta stationshus är numera Turisthotell.

Apertins herrgård är en av de många värmländska gårdar med starkt kulturhistoriskt värde. Grevinnan på

Apertin var förebild till Gustaf Frödings dikt om "gamla grevinnan på Gampertin". Grevinnan, som kallades pintorpaparefrun, var mycket förnäm. Hon lät uppföra ett kapell åt sig, som var så litet att det enbart inrymde en predikstol och en kyrkbänk. Där fick prästen i Stora Kil predika för hennes nåd eftersom hon inte kunde blanda sig med "vanligt folk".

Gruvfältet vid Mogården med 25 högar ligger till höger 1 km från kapellet vid Apertin.

Färden ner för Frykstabackarna och sagans sjö Löven (Fryken) spelas upp som ett panorama framför våra ögon. Till höger ligger Fryksta palatsliknande stationshus och i fonden ser vi Stora Kils kyrka. Fryksta var lastageplats för frykenbåtarna och hade spårförbindelse med Kils station.

Vid Gunnita åker vi över Frykdalsbanan, en av landets vackraste järnvägar, enligt fryksdalningarna.

Frykensjöarnas utlopp Norsälven överskreds vid Frykforsen. Rester av järnbruket, sedermera ombyggt till träsliperi synes nere i älvfåran.

Vid Fagerås i Frykerud tog vi av till höger och vidare över Västra Ämtervik, där Fryken åter syntes från bilvägen — mot Sunne — sagans Broby. Vid stamfrändemonumentet stannar vi upp ett ögonblick, och tänker tillbaka på Selma Lagerlöf, Oscar Sjerne och Fredrik på Ransäter med Värmlänningarna.

I Fryksdalen

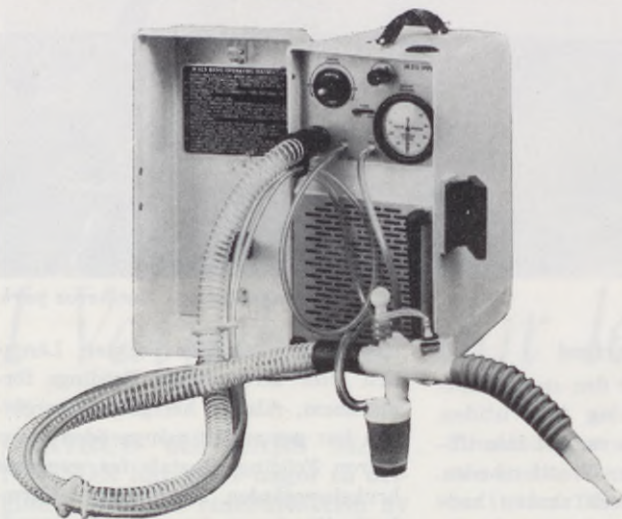
Motorn stannar, det blir tyst och stilla. Man kan nästan höra den myndiga majoriskan på Ekeby och kavaljerernas glada skratt, från herrgården, man kan också höra den stränge länsmannen från länsmansgården. Vi rullar vidare ned mot Broby (Sunne) och Sunne kyrka blir synlig rakt över Fryken. Dåvarande prosten Anders Fryxell fick från kyrktornet inspiration till Värmlandsvisan: Ack Värmland, du sköna...

En seight-seeingtur gjordes i Sunne, Brobys Gästgivaregård besöktes där mycket tragedi utspelat sig, men också mycket glädje. Man känner sin egen litenhet inför sagan om Gösta Berling.

Framme vid målet

Målet för vår resa, Björkefors, låg nu inom räckhåll. Sunne kyrka och Fryxellskolan till höger innan vi tredje gången passerar Fryksdalsbanan. Björkefors gamla bruksherrgård skymtar till vänster. Vid Edsbyörkefors järnvägsstation tager vi till vänster över spåren, mellan gårdens ekonomibyggnader och svänger upp framför stora

Andningshjälpmedel för lunghandikappade

Ett kompakt andningshjälpmedel, där samtliga enheter, slangar, munstycke etc., är placerad i en lätttransportabel väska. Vikt 9 kg. Enkel att använda.

Om så önskas kan av läkare ordinerade mediciner inhaleras via inbyggd luftfuktare. Även syre kan tillföras inandningsluften via yttre syrgastub.

Flöde och positivt tryck kan enkelt inställas mellan 20—55 l/min resp. upp till 35 cm H₂O.

Kontakta oss för ytterligare information.

SCANDIA **METRIC** AB

BANVAKTSV. 20 171 19 SOLNA 1 TEL. 08/82 04 00

trappan till gården Fors i Gösta Berlings saga.

Här regerade patron Sintram

Här regerade patron Sintram, den elake brukspatronen på Fors, han med den klumpiga apkroppen och de långa armarna med det kala huvudet och det fula, grinande ansiktet, han vars lust är att anstifta ont.

"Sintram heter han, som endast tar skojare och slagskämpar till drängar och endast har grälaktiga, lögnaktiga pigor i sin tjänst, han, som hetsar hundar till raseri genom att sticka nålar i deras nos och lever lyckligt mitt ibland hätska människor och ilska djur.

Sintram heter han, vars högsta glädje är att ikläda sig den lede fiendens gestalt, med horn och svans och hästhov och luden kropp, och plötsligt framträder ur dunkla vrår, ur bakugn, eller vedskjul, skrämra rädda barn och vidskepliga kvinnor.

Sintram heter han, som glädes åt att förbyta gammal vänskap i nytt hat och att förgifta hjärtat med lögn!

Sintrams namn löper som en röd tråd, ja som en kuslig rännil genom Gösta Berlings saga.

Han hade sitt finger med när majorskan drevs bort från Ekeby, och när den mäktige Björnepatronen fördrev sin enda dotter.

Underlydande på Fors kunde vittna om vilkens ärende den elake Sintram gick. Som ett bevis därpå omnämndes att han for med hästar, var de vid återkomsten förvandlade till stora svarta tjurar.

Den stora svarta hunden, patron Sintrams budbärare, tjuter om natten kring huset. Hunden är ingen vanlig hund och dess husbonde har ingen sett. Jo, patron på Fors.

Gamla Ulrika Dillner hade länge uppvakts av Sintram. Ulrika hade en stor längtan att bli gift, för att få en gift kvinnas titel och rättigheter.

"Men det var icke något gott ställe hon kommit till: de stora mörka rummen voro fyllda av hemsk skräck. Hon höll på att förgås av hemlängtan." Ulrika sökte sin tröst hos klaveret, men hennes stora problem var att hon enbart kunde spela en polska. Så i mars månad då Sintram varit bortrest och väntades hem spelade hon denna polska, som om de gamla strängarna förstod hennes olycka.

Det verkade som om hon med sitt spel ville spränga strängarna, överrösta hotelse, klagorop från de underlydande, och ödet att vara den onde Forspatronens hustru. Hon ser den svarta hunden, uppstudsiga tjänare som tisslar

och tasslar om de stora svarta tjurarna.

Polskan spelades om och om igen för att lugna den upprörda arma kvinnan. Sintram kom hem och satte sig i gungstolen och började gunga. Gungstolens knarrande mot golvtilljorna gjorde att Ulrika blev helt hjälplös i händerna på den elake Sintram, helt utlämnad i fiendeland, ensam, hjälplös och med ett klaver, som nu plötsligt skrattade åt henne. Slutar hon mitt i sin polska och går bort till sin man i gungstolen. Men det är inte Sintram som satt i stolen och gungade. Det var den onde själv.

Har patron Sintram funnits?

Har patron Sintram funnits i verkligheten på Björkefors? Säkerligen, ty sator är inte så litterärt självständiga, som vi kanske föreställer oss.

Vem var då denne Sintram? Enligt Linus Brodin hette han Tjäder och verkade på Björkefors i mitten av 1800-talet.

De stora dörrarna öppnades och ut på trappan kommer den förtjusande värdinnan, Kerstin Ekstedt, på Björkefors och önskar oss välkomna.

Vi blir bjudna på välkomstkaffe och får bekanta oss med de andra gästerna. Det blev en oförglömlig vecka. Med promenader och bilturer. Samtal med övriga gäster om allmogliga ting, men också djuplodning i litteraturens virrvarr, då företrädesvis av värmländskt ursprung. Framhållas måste, inte minst, måltiderna och den goda omvårdnaden.

Björkefors ligger i gammal bygd

Björkefors ligger vid älven Björkans utlopp i Fryken, en knapp mil från Sunne, på den östra sidan av Fryken. Gården hette fordoms Björkö eller Björka och har en av de absolut vackraste byggnadsplatserna, som Fryksdalen kan visa upp.

Bosättningen är av mycket gammalt datum. Därom vittnar forngravar söder om gården. Björkefors har genomgått många öden och ägobyten. Enligt Fernow skulle släkten Bratt varit bosatt på Björkö. Brattarna stod på mycket god fot med konung Karl Knutsson varför man på mycket god grund kan antaga att de inte nöjde sig med någon liten obetydlig gård, utan att gården på ett tidigt stadium var en stormansgård. Utan att fördjupa sig allt för mycket i äldre tiders ägare till Björkefors, kan konstateras att gården hade en stor betydelse för utvecklingen i Fryksdalen, Det var en av de större jordagods.

Det skall dock påpekas att den siste brukspatronen enligt Linus Brodin var Henrik Viktor Montgomery, född den

17/1 1820 i Västra Rud. År 1856 i juni tog patron Montgomery bruket i besiktning. Brukstiden blev inte lång. Redan den 14 mars 1859 nedlades driften och smedjorna revs. Den slutliga bruksdöden skrevs när vattenmagasinet Håns och Björkans sänkning skedde åren 1860—1861 och därmed de sista synliga resterna av bruket försvann.

Kvar finns endast den vackra herrgården med park som minner om brukets stora storhetstid. ■

Kommunerna nekar långtidssjuka bostad

Långtidssjukhuset är ingen bostad, och kommunerna kan inte få fortsätta att vägra långtidssjuka rätten till ett eget hem. Bostadstillägg måste utgå även till pensionärer som vårdas på sjukhusinrättningar. Det hävdade HCK-funktionärer från hela landet och representanter för 19 handikappförbund på konferens i Stockholm nyligen.

För dem som vårdas på långtidssjukhus är hoppet om att få återvända hem en förutsättning för tillfrisknande och trivsel. Om bostaden tas ifrån dem blir målet för vården en total sjukhusanpassning.

Många patienter inom långtidsvården förlorar sina gamla bostäder. Kommunerna har olika regler för hur länge kommunalt bostadstillägg utgår, men på vissa håll dras de in redan efter en relativt kort tids vistelse inom långtidsvården. Samtidigt innebär patientavgiften på sjukhusen att de flesta pensionärer omöjligtvis kan behålla sin gamla bostad om de inte erhåller kommunalt bostadstillägg.

En lyckad rehabilitering ställer då bara till med bekymmer: när patienten kan lämna sjukhuset har han ingenstans att ta vägen.

HCK menar att det både ur mänsklig och medicinsk synpunkt är ovärderligt att även långvårdspatienter får behålla den egna bostaden. Detta gäller också om de bara kan vistas i bostaden mindre delar av året.

De långtidssjuka får inte straffas ytterligare av samhället genom att förvägras ett eget hem! ■

Kalmar län hade givande grupparbete i bra kurs

Under veckoslutet 7—9 mars var styrelseledamöter och medlemmar i lokalföreningarna i Kalmar län samlade till kurs på hotell Hulingen i Hultsfred. Vid denna kurs började man redan på fredagskvällen, för att under de två kommande dagarna helt kunna ägna sig åt studiearbetet.

Fredagskvällen ägnades åt att studieorganisatören Arne Jonsson presenterade kursprogrammet. Man fick även tillfälle att lyssna till sångfågeln Ewa Waldemarsson, som sjöng visor av bl a Dan Andersson.

Efter frukostens avklarande på lördagsmorgonen var det klart för studiearbetet som var lagt på föreningskunskap. De nuvarande och blivande sekreterarna fick en mycket givande kursförmiddag. Efter att studieorganisatören givit förutsättningarna startade man grupparbetena. I grupparbetena blev det livliga diskussioner vilket framkom vid den senare redovisningen.

Efter lunchuppehållet fortsatte arbetet med att göra utdrag ur protokoll. Även här gick man in med stor iver i det efterföljande grupparbetet.

Som dagens sista programpunkt var gruppernas redovisning med efterföljande diskussion. Det framkom att det var en mycket nöjd kurs som lämnade dagens studiearbete.

Här får man ge Arne Jonsson en blomma för att han hade lyckats få ett givande och stimulerande kursprogram.

Söndagen började med att landstingsledamöten i Kalmar läns landsting, Bengt Christersson, Oskarshamn, gav kursdeltagarna en mycket god information om landstingets och kommunens arbete och åtagande. Christersson fick en hel del frågor, ställda av kursdeltagarna. Tyvärr var ju inte han beredd att svara på alla dessa frågor.

Här kopplade Arne Jonsson omedelbart in kursdeltagarna i studiearbetet.

Nu gällde det att författa och nedskrivna en begäran om anslag till föreningsverksamheten hos kommunerna. Grupparbete och efterföljande redovisning gav prov på olika variationer på skrivelser.

Det hade blivit eftermiddag även denna kursdag och det var tid att avsluta kursen. CO:s ordförande, Sigfrid Celander, framförde sitt och kursdeltagarnas tack till Arne Jonsson för ett mycket gott arbete med denna kurs. Deltagarna var eniga om att vilja vara med på en fortsättningskurs inom föreningskunskapen.

K-son

Pristagare bildkrävs nr 3, 1975

1:a pris 25 kr Per Anders Sund, Birkgatan 2 A, 552 47 Jönköping

2:a pris 10 kr Märta Erling, Granvägen 36, 432 00 Varberg

3:e pris 5 kr John Resborn, Sidvallsgatan 29, 702 16 Örebro

Vi gratulerar pristagarna och hoppas att alla återkommer till nya tävlingar.

REAL-Stolen Hög och sänkbar arbetsstol

REAL-stolen svensktillverkad specialstol för rörelsehindrade. Utförande i kraftig stålörskonstruktion. Tippningssäker. Sitthöjd 40—56 cm, alt. 50—66 cm.

Realstol med standardarmstöd, även justerbara i bredd, 4 st 75 mm länkrullar, därav 2 låsbara.

Realstol utrustad med: Förflyttningsbroms, extra stor ryggplatta, låsbar sitssnurrning, hög- och sänkbara armstöd, 4 st 75 mm länkrullar.

REAL-stolen levereras som standard med armstöd reglerbara. Justerbart ryggstöd — 2 låsbara hjul samt 2 klothjul. Klädd med tyg eller galon i färgerna rött, blått, grönt, lejongult.

REAL-stolen kan även utrustas med:

- Fotring: hel - halv eller kvarts
- Handmanövrerad förflyttningsbroms (som alternativ till de låsbara hjulen)
- Låsbar sits - snurrning
- Hög- och sänkbara armstöd — som även är justerbara i bredd
- Extra stor ryggplatta
- 5 cm djupare sittplatta
- Nackstöd reglerbart
- Benstöd reglerbart
- 75 mm länkrullar. Mycket lättgående. 75 mm dito låsbara
- Armstödsplattor 8 cm kortare än standard
- Bromsspak avkortad 10 cm
- I coxittförande med fällbara klaffar
- Lyftomat = höjdställning med gasfjäder — NYHET!
- Specialutförande enligt önskemål

STATSBIDRAGSBERÄTTIGAD

KONTAKTA OSS FÖR EV. PROVSTOL

KORTA LEVERANSTIDER

**mercado
rehab** ●

Box 16348 103 26 Stockholm 16

OBS! Nytt tel.nr 08/67 39 39

ERIK RANSEMAR

Många nya ord till Ödlans by

Detta år då allt verkar så oroligt och osäkert kommer ett nytt ord singlar ned över byn. Det är ordet NÖDHJÄLPSARBETE. Det är ett hemskt, mörkt ord, som påminner om hunger, svält och nödår. Från huvudstaden måste det ha kommit. Det måste ha kläckts i någon ämbetslokal bakom stängda fönster.

Strax efter kommer det ännu ett nytt ord. AK heter det ordet, endast AK. I förstone vet ingen vad det betyder. Det är i alla fall ett ord som är lätt att säga.

Männen går fundersamma omkring och smakar på orden. Åja, det sista var ett behändigt ord. Men blir det lika behändigt att tjäna något på AK-arbete? Det blir kanske lika lite pengar i kuvertet som det är bokstäver i ordet. Nå, får en bara stanna i hemorten, får väl det onda tas med det goda. Men det första ordet var allt ett åbakigt ord. Fan, vad det luktar tjänsteman om det.

Lite längre fram på hösten singlar det ned ännu ett nytt ord. Det är något ryskt över det ordet, säger en del, de som sett sig om i världen. BARACK är ordet. Det är ett ord som skrämmer de besuttna. Nu kommer nog kommunismen, när det kommer BARACK.

Nycterhetsnämnden sammanträder nu oftare en tid. Ordföranden, lantbru-

karen Johan S Noresson, stänger in sig några dagar på sitt arbetsrum för att vara säker på alla lagar och förordningar. Hans drängar irrar vilnsa kring utan husbonde. Och detta i skördens dagar.

Den tjocke och tandlöse prosten talar på kyrkliga syföreningens möte om vikten av ett moraliskt oantastligt leverne. Han spår en sedlighetens förvildning. Han talar dunkelt om könsjukdomar, om deras utbredning i barackernas spår, som han säger. Det är inte någon som förstår honom.

Syföreningens ledamöter håller ett fast tag kring kjolarna, när de går hem i mörkningen. Huvudena håller de högt, de vågar inte kasta några blickar i de djupa diken som omger vägen.

Många nya ord kom denna höst till Ödlans By. Men tre ord var det som alla lärde sig: NÖDHJÄLPSARBETE, AK och BARACK.

Baracken sätter man upp på tomtens intill fjärdingsmans. Bredvid fjärdingsmans gulmålade tvåvåningsvilla växer en grådaskig, omålad byggnad upp. Jaså, det var en barack det! Inte såg den mycket ut för världen. Liknade mest en kolarkoja, fast det fanns fönster och en del annat jox på den här. Och det ryska finns väl inne i den?

Man ler lite när man ser baracken. Nog blev den välplacerad alltid. Här behöver inte fjärdingsman använda Chevroléen inte! Bara att ta handklo-

varna i fickan — hela dussinet — och stega över granhäcken. Om han nu är så djärv, gamle fjärdingsmans son. Här kommer det att bli examen!

Det dröjer innan det kommer folk till baracken. Först kommer en ingenjör. Han far omkring i en röd bil och hinner skrämman livet ur gammelfolket. — Jaså, det är AK, säger de gamla. Det var ena röa djävlar.

Sen kommer utsättarna, och först när dessa preludier är avslutade, får bygdens eget folk sätta igång med grovplaneringen. Svarte Nisse får arbete med att köra undan jord och sten. Hans magra häst lunkar fram genom byn från morgon till sena kväll. Svarte Nisse känner sig förmer än en vanlig AK-arbetare. Han får betalt per kubikmeter.

Fram i oktober, när björkarna vid baracken hunnit fälla sina gula löv, kommer de första flyttfåglarna till baracken.

Josef är sju år, när de nya landsvägen börjar stakas genom byn. När han skrivs in i småskolan kan han med tryckbokstäver skriva sitt namn. Men hans fantasi har inte räckt till för att utmåla för sig hur det tar sig ut när en väg bygges. En och annan arbetare har varit med Emil hemma nån gång. Han har talat med några av dem. De talar mycket konstigare än andra i

Det är 30-talets Sverige. Arbetslöshet, oro. Reaktionerna blir olika. För Josef som är 7 år är det en både spännande och skrämmande tid.

Byn. En del talar fint och en del obegripligt.

Så har de hattar som är olika. En del har hattar som är så breda att ögonen aldrig syns för den stora skugga som vilar över näsan. Dessa vägarbetare har sett mycket och farit vida. De vill gärna tala med de små i byn, och de kan berätta sagor som är sanna.

Många av dem har stora tjocka västar. De som har sådana plagg kallas ofta för basar. Deras röster har tyngd, och de kan höras över stora avstånd och över mycket buller.

Det är lustiga människor dessa arbetare. Lustiga och skrämmande för en sjuåring, som bara är van vid söndagsmänniskor. De talar till honom, när han går förbi dem på deras arbetsplatser och han är på väg till skolan och morgonbönen. De talar med honom, och det är precis som om de visste vem han var, precis som om de hade känt honom länge. Och ändå frågar de honom nästan varje dag vad han heter.

En dag — han börjar skolan på efter-

middagen den veckan — ropar en ung arbetare på honom. Det är en av de arbetare som har bredbrättad hatt. Josef har brättom den dan och springer. Han vet inte hur mycket klockan är, och han ser inte några skolkamrater på vägen.

— Pojk, ropar arbetaren med den stora hatten. Pojk, har ni inte lärt er att hälsa på folk i skolan. Vad har du för lärarinna?

Josef får kvickt av sin blåa kepsmössa. Han springer med mössan i handen en lång stund.

Vägen just nu är en smula farlig. Det får han klart för sig nu. Förr hade han varit rädd för doktor Hamréns hund. Förbi doktor Hamréns sprang han alltid. Nu måste han springa en längre bit varje dag. Det är strax innan doktor Hamréns villa som arbetaren med hatten håller till.

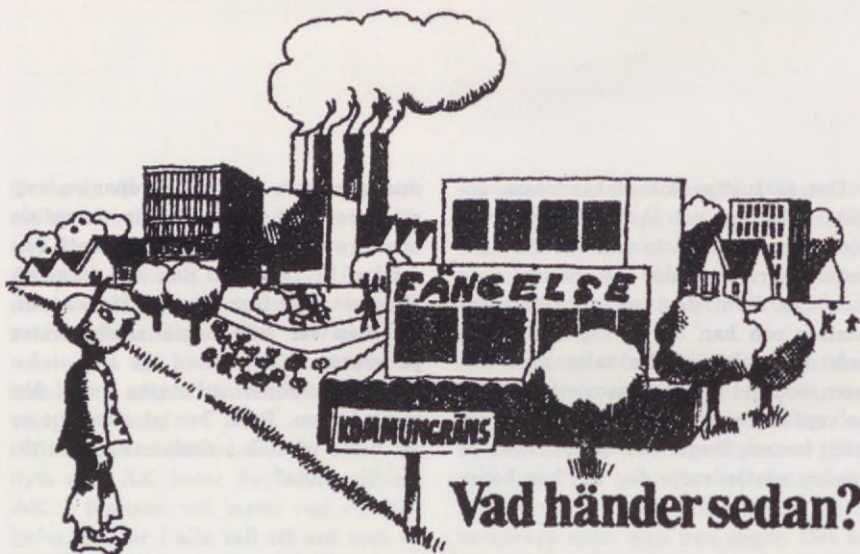
En lång vecka är Josef rädd, när han går in i skolsalen. Rädd för att fröken ska säga att det varit en man och klagat på att Josef inte visat den artighet mot äldre som fröken talat om. Sen förstår han så småningom att arbetaren är en snäll man. En dag ser Josef att han skrattar. Han ville pröva mig, tänker Josef. Nu behöver jag inte vara rädd för honom längre.

Men doktor Hamréns hund skrattar inte. ■

Människor i fängelse mötestema i Jönköping

En bild ur Jönköpingsföreningens inbjudan.

Det är icke alla som sitter bakom lås och bom som är mördare, banditer och skumma farliga individer. Det är i de flesta fall djupt olyckliga människor som av olika omständigheter med svåra barn- och uppväxtår kommit på brottets bana, konstaterade fängelseprästen Gunnar Fjellestad, som var gäst hos konvalescentföreningen i Jönköping vid dess marsmöte.

Konvalescentföreningen samlas varje månad till ett vanligt föreningsmöte med förhandlingar, någon underhållning, musik och kaffe. Så var fallet vid marsmötet. Vår cirkel "Aktiv medlem" som nu var avslutad, skulle som examensprov övertaga presidiet och leda

dagens förhandlingar. Vilket de också gjorde med den äran.

Som dagens gäst hade kallats fängelseprästen i Jönköping Gunnar Fjellestad som egentligen icke är präst i vanlig mening, utan förlagschef. Sedan ett 20-tal år har han emellertid svarat för själavården på Jönköpings fängelse. — Ja Jönköpings fängelse är sedan några månader rivet, men i det nybyggda polishuset har lokaler inretts till fängelse fast med annat namn och heter nu "Allmänna häktet". Vad skillnaden kan vara vet icke skrivaren.

Det var emellertid ett så intressant föredrag vi fick lyssna till och vi kan icke underlåta ge några glimtar från en fängelseprästs syn på fångvården och våra fängelser. Han instämde helhjärtat i justitieminister Lennart Gei-

jers uppfattning om en humanisering av fångvården. Varje fängelse som rivs är ett steg i rätt riktning. Men tyvärr finns fortfarande människor som samhället måste skyddas för, och som måste skyddas för sig själva. Än har ingen hittat någon annat sätt än inlåsning. Därför kommer icke heller alla fängelser att rivas.

Permissionen ingår ju i humaniseringen. Men det finns vissa risker med det, en del missbrukar förtroendet och kommer icke frivilligt tillbaka. Det är också tråkigt att fängelsestraffet stämplar en människa. Blir man dömd till 2 års fängelse så blir man kanske i själva verket dömd till livstid. Omgivningen stämplar en fånge. Även sedan han suttit av sitt straff.

Vi fick också veta att cellen är fångens privata område och att han har rätt att neka besök av bla prästen, men Fjellestad hade bara i två fall blivit nekad tillträde under sin 20-åriga verksamhet som fängelsepräst. De flesta fångar blir väldigt glada över att få någon att prata vid. Personalen har sitt arbete, advokaterna har ofta bråttom och besöken utifrån är sällsynta.

Fjellestad berättade också om forna tiders straffmetoder, om den sista avrättningen i Jönköping den 10 juli 1861 då pigan Charlotta Larsdotter avrättades genom halshuggning. Avrättningen var offentlig. Det har berättats att många svimmade när de såg bilan falla.

Fängelset i Jönköping är nu rivet och fångarna har fått nya ljusa fina lokaler i det allmänna häktet, men trots det, anser de gamla trogna fängelsekunderna att det gamla fängelse ändå var hemtrevligare. Ja, så kan det låta.

Mötet var besökt av ett 60-tal medlemmar, vårt utmärkta musikkapell underhöll, vi drack kaffe, och så röstade vi in tre nya medlemmar. Dagordningen upptog också skrivelser och rapporter och ombud till regionala kursen i Storebro valdes.

Gustav Englund

Hur verkar de nya lagarna i arbetet?

Frågan diskuterades på konferens i Karlskoga

Centralorganisationerna för hjärt- och lungsjuka i Södermanlands, Västmanlands, Värmlands och Örebro län har haft konferens i Karlskoga. Huvudtemat på konferensen var de nya trygghetslagarna, anpassningsgruppernas verksamhet samt effekter av lagarna på arbetsmöjligheterna för den enskilda människan med handikapp. Föreningsverksamheten på lungklinikerna var ett annat ämne liksom konvalescenthemsfrågan.

Efter visning av Skrantaverkstaden — landstingets skyddade verkstad — där 25 personer med varierande handikapp sysselsätts i huvudsak med legoarbeten för AB Bofors och som förestås av Karl-Erik Mälman, som tillika är kassör i länets centralorganisation, inbjöd ordföranden i Karlskoga konvalescentförening till kaffe och redogjorde därvid för den omfattande verksamhet som Karlskoga konvalescentförening bedriver.

Anpassningsgruppernas verksamhet diskuterades

Alfred Lindahl öppnade konferensen. Initiativtagaren till konferensen, Börje Hedlund, Katrineholm, redogjorde därefter för trygghetslagarnas innehåll och uppehöll sig främst vid den sk främjandelagen. Han redogjorde även för anpassningsgruppernas verksamhet och de svårigheter som förelegat i initialskedet. Trots detta har åtskilliga arbetshandikappade kunnat få arbete och många har förhindrats att bli utslagna från arbetsmarknaden genom anpassningsgruppernas verksamhet.

Farhågor har emellertid uttryckts från flera handikapporganisationer att främjandelagen kan bli en hämmandelag. Man anser att i och med att den nya lagen om anställningstrygghet tillkommit så har för många personer anställningstryggheten helt försvunnit. Många personer med arbetshinder av skilda slag har svårt att få arbete om de överhuvudtaget kan få något alls. Företag såväl som landsting, kommuner och staten tycks undvika att anställa personer med nedsatt arbetsförmåga.

Fackföreningens syn

Ombudsman Frank Kylvik från metallarbetareförbundets avdelning i Karlskoga redogjorde för fackföreningens syn på anpassningsgruppernas arbete och fackens engagemang i dessa grupper. Han ansåg att denna verksamhet så småningom kan komma att bli ett mycket fint instrument för att förhindra utslagning från arbetsmarknaden och för att hjälpa personer med vissa arbetshinder att erhålla arbete. Men liksom Börje Hedlund var han medveten om de svårigheter som förelegat. Vi har kommit igång men mera är det inte, sade han.

Han ansåg att de handikappades rätt till arbete och anpassningsgruppernas arbete var väsentliga frågor som kommer att kräva stort ideellt intresse från arbetstagarorganisationernas sida. Han var tacksam för handikapporganisationernas insatser i dessa frågor och uttryckte sin glädje över att denna konferens kommit till stånd.

Visst motstånd har märkts

Inspektör Rune Nyman från arbetsförmedlingen i Karlskoga redogjorde för hur lagarna tillämpats och vad vi förväntar oss av dem.

De har varit i kraft för kort tid så ännu kan vi ej se resultatet av arbetet i anpassningsgrupperna.

Han ansåg att anpassningsgrupperna var ett fint instrument att arbeta med. Sedan lagarna tillkom har ett visst motstånd mot att anställa handikappade förmärkts. Man ser till uppsägningstiderna som stipulerats i de nya lagarna. Därför återverkar dessa negativt när det gäller anställning av personer med begränsat arbetsutbud. Svårast är att hjälpa personer med flera arbetshinder.

Från fackligt håll menade man att lagarna har aktualiserat handikappfrågan. Man har insett vikten av att även personer med arbetshinder måste ha ett arbete och att de kan utföra ett sådant om vissa åtgärder vidtages. Diskussionen kom även att beröra de skyddade verkstäderna och de som arbetar där.

Förhoppningsvis uttalade konferensen att anpassningsgruppernas verksamhet skulle intensifieras och att det till stor del är alla i anpassningsgrup-

perna ingående ledamöter som skall svara för att verksamheten blir vad den var tänkt att vara och att resultaten måtte bli bättre och till de handikappades fördel allt eftersom verksamheten mer och mer kommer igång och finner sin rätta form.

Problem på lungklinikerna

Redogörelse lämnades om omfattningen av föreningsverksamheten på lungklinikerna i de berörda länen.

Förändringarna i vårdformerna från sanatorium till lungkliniker anslutna till regionalsjukhusen har medfört att vissa kontaktsvårigheter uppstått mellan intagna tbc-sjuka och konvalescentföreningarna. Ej heller föreligger samma intresse från patienternas sida för engagemang i föreningsverksamhet. På de flesta håll i DUST-länet sköts verksamheten av fd lungsjuka tillhörande konvalescentföreningarna. Evy Berglund väckte förslag om att förbundet skulle initiera patientföreningar för hjärt- och lungsjuka på sjukhusen. Frågor ställdes om vi skall ha föreningsverksamheten kvar på lungklinikerna eller om konvalescentföreningarna i stället skall ägna sig åt uppsökande verksamhet och ha kontaktombud med klinikerna.

Riksförbundets konvalescenthemsverksamhet diskuterades livligt. Åke Aspling lämnade en ingående redogörelse över verksamheten vid Björkefors konvalescenthem och ansåg att de lungsjuka delvis kom i kläm genom att kommuner och landsting har olika principer för bidrag till konvalescenthemsvistelser.

Man enades dock om att en viss försiktighet bör iakttagas vid upprättandet av nya konvalescenthem men ansåg att det sedan Fjällfarargårdens nedläggning tycks finnas behov av ett ytterligare, gärna då ett rekonditioneringshem för hjärt- och lungsjuka och beläget i Mellansverige.

Konferensen kännetecknades av livliga diskussioner och inlägg och alla var ense om att denna form av samråd över länsgränserna skulle komma att skapa större förutsättningar för ett bättre föreningsarbete. Problemen i DUST-länet är ju i viss mån likartade.

BL

en bullerreduktion av ända upp till 30 dB. Numera finns det också bra plastproppar. Bästa skyddet ger emellertid de örönskydd vilka på samma sätt som hörlurar täcker hela örat. Den bullerreduktion som deras skydd medför uppgår inom frekvensområdet över 500 Herz till ca 40 dB.

Naturligtvis är det inte behagligt att ständigt behöva gå med örönskydd — men med tanke på vilken oskattbar tillgång en god hörsel är får man ta det onda med det goda så länge som man inte har några medel att reducera bullret till något så när acceptabla nivåer.

Sång har blivit skval

Förr i tiden sjöngs det mycket i arbetet. De gamla yrkes- och hantverksvisorna hade merendels en utpräglad rytmisk och melodios karaktär, som var avsedd att skänka uppmuntran och eggelse.

I vår tid har man via radio och skivspelare försökt höja trivsel och arbetsprestationer genom vad man brukar kalla "musik under arbetet". Särskilt lämpliga för sådan musik är arbetsplatser med monotona sysselsättningar, med manuella arbeten, präglade av enformig upprepning, eller med sysselsättningar som inte ställer särskilt höga krav på den arbetandes uppmärksamhet och tänkande. Klart olämpliga är däremot arbetslokaler med intensiv maskinbuller där det krävs höggradig uppmärksamhet.

Tyvärr har man på många håll helt underlåtit att ta hänsyn till vad som i varje speciellt fall kan anses lämpligt i fråga om "bakgrundsmusik" eller ljudkulisser — man nöjer sig helt enkelt med att på känt manér släppa fram skval.

På restauranger, i varuhus, turistbussar och ombord på fartyg skvalas det praktiskt taget oupphörligt. Man

bedriver helt enkelt musikterror. Det gör man för övrigt också i bostadsfastigheter, där radio- och TV-apparater, skivspelare och kombinationer av dylika apparater står på högsta ljudstyrka, ofta inför öppna fönster och utan att man tycks tänka på plågade grannar, som kanske ligger sjuka eller är upptagna av något krävande tankearbete.

Diskoteken är en sak för sig. Läkare har för länge sedan konstaterat, att många ungdomar här ådragit sig grava hörselskador. Varningar tycks inte hjälpa, och därför borde det väl vara hög tid att man bestämde sig för en tolerabel övre dB-gräns.

Musik skall ju innebära njutning och inte ett meningslöst, invalidiserande oljud.

Folk som vandrar omkring ute i naturen med transistorapparater borde också börja ta sitt förnuft till fånga. Kan det inte räcka med fågelsång och vindsus? ■

KEMIKALIER

Forts fr sid 9

Industriell användning

Forskarna påpekar också huruvida exempelvis etylenoxid och andra epoxider funnit industriell användning för tillverkning av råvaror till kosmetika, tvättmedel, lacker, fernissor och hartser, i textil- och ylleindustrin och som desinfektions- och utrottningsmedel. Polyetyleniminer används i rayon- och fiberindustrin.

Jämför man epoxidernas och epimimernas mutagena effekter med röntgen- och neutronbestralning finner man att för etylenoxid är de desamma som för röntgenstrålning, men för etylenimin mer än dubbel jämfört med röntgen- och neutronbestralningens.

Bieffekter

Vad forskarna har velat rikta uppmärksamheten på är många läkemedels och i industriellt bruk förekommande

ämnens bieffekter. Ofta är de mutagena effekterna av exempelvis diepoxibutanet maskerade genom hög letalitet. Ehrenberg har också påvisat huruvida många ämnen framkallar allergen genom förändringar av väsentliga beståndsdelar i cellerna och att den allergiska reaktionen just med avseende på eventuell carcinogen effekt på goda grunder kan och måste uppfattas som en varningssignal. Ämnena tränger in i cellerna och påverkar vissa äggvitämners aminosyror kemiska struktur och sammansättning. I nästa steg kan ämnena tränga in i cellkärnan och på motsvarande sätt påverka germolekylerna.

Råd som lämnats obeaktade

Trots sin hovsamhet och sin stränga vetenskapliga argumentering har professorerna Gustafsson och Ehrenberg inte låtit sig nöja med varningar och redovisning av verifierade och verifierbara data. De lämnar i sin skrift anvisningar, som kan sägas vara ett utvecklat program för kontroll av hanteringen av kemikalierna i industriellt och farmakologiskt bruk och för ett förbättrat arbetarskydd.

De åtgärder man förordade var bl a följande:

- Grundlig utredning av olika kemikaliers cytologiska, mutagena och carcinogena effekter.
- Undersökning av läkemedel och farmaceutiska preparat med avseende på kromosombrytande och mutagena effekter.
- Utredning av de naturliga epoxidernas förekomst och deras effekter.
- Analys av den kemiska cancerterapin.
- Utredning av förekomsten av mutagena och carcinogena ämnen i industriprodukter och förbrukningsartiklar.
- De industrier som i sin hantering använder epoxider, epimimer och dialkylsulfater eller andra mutagena och carcinogena ämnen registreras och kontrolleras vad avser arbetarskyddet. Kontinuerlig hälsokontroll av alla som sysselsätts i dessa industrier. Anmälningsplikt för skador och kroniska förgiftningar.
- Utarbetande av testmetoder och ökad grundforskning.

Allt detta synes ha varit fromma önskingar, men sedermera har bl a förekomsten av allergier bland målare (epoxylhartser m m) och inom en rad andra industrigrenar med förfärande klarhet aktualiserat de båda vetenskapsmännens propåer. Varför då alltid handla i elfte timmen? Varför lyssnar man inte till vetenskapsmännen, t o m om de redovisar verifierade data?

Ett tryggt stöd i en svår stund

Stockholms

ELDBEGÄNGELSEFÖRENING

Ombesörjer både eldbegängelse- och jordbegravningar. Utan enskilt vinstintresse.

Huvudkontor: Sveavägen 116 vid Odengatan 15 16 60
Söder: Ringvägen 127 40 58 59 eller 40 58 76
Folkungagatan 104 (vid Renstiernasgatan) 43 66 17

Kungsholmen: Hantverkarg 28 Sollentuna: Sollentunav 118 96 26 25
(AB Öhmans begr.byrå) 53 33 75 Hägersten: Blommensbergsv 127
Östermalm: Valhallav. 143 63 40 61 vid Hägerstensv. 18 65 00
Handen: Källv. 20 B 777 22 10 Järfälla: Ombud fru G. Hahn 0758/108 00
Märsta: Ombud. Stationsg. 3 0760/150 90 Göteborg: Chalmersg. 21 031/20 21 30

Rådgivning och dödsfallsanmälan efter kontorstid 08/51 91 00

MYNT MEDALJER

KÖPES • SÄLJES

SPECIELLT SÖKER VI
GULDMYNT
SVENSKA OCH UTLÄNDSKA
FRÅN ANTIKEN TILL NUTID
HÖGA PRISER ERHÅLLES

STRANDBERGS MYNTHANDEL

Mäster Samuelsgatan 25 — 103 81 Stockholm
Tel. 08/21 42 65, 21 42 27

Trafik-Bore

Inte bara trafikförsäkringar

Vi garderar dig gärna. Och för det mesta.
Båten. Villan. Radhuset. Fritidshuset. Hemmet.
Resan. Hälsan. Bilen. Husvagnen.
Företaget. Lastbilen. Transporten. Motorredskapen.
Taxin. Bussen.
Hör av dig. Vi tycker om att prata försäkringar.

TRAFIK-BORE
försäkrar det mesta

EGEN TILLVERKNING
OMARBETNINGAR
REPARATIONER

Sengels Guldsmedja AB

John Ericssonsgatan 12 - 112 22 Stockholm
Tel. 08/51 47 49

Zum Franziskaner

En av Stockholms äldsta bevarade krogar
med underbar utsikt över Strömmen

- Svensk husmanskost
- Tyska specialiteter och
- à la carte

Plånboksvänliga priser

OBS! Sotare med dillsmör

FULLSTÄNDIGA RÄTTIGHETER

Rest. Zum Franziskaner

Skeppsbron 44 - 111 30 Stockholm - Tel. 08/11 83 30

GAMLA STAN

Välkommen

Toppvinst i RHL-lotteriet 1975

VW GOLF L 1975 års modell

Dessutom

FÄRG-TV, Luxor Kavalkad 22"

Luxor Stereo Dirigent 2000

Luxor svart-vit TV Avant 12"

Elna - Lotus Symaskiner

Fram - King Cyklar

Cabinväskor

Linnevaror, hushållsartiklar m m, m m

**Inga väntans
tider!**

•
Dragning verkställd före
lottförsäljningens början

•
**Ni ser genast om
lotten ger vinst!**

5.916 värdefulla vinster

RIKSFÖRBUNDETS FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA RIKSLOTTERI 1975

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:50 att sändas mot postförskott
+ porto eller

..... st. lotter à 2:50 att sändas varje månad
fr o m maj t o m sept 1975 mot postförskott +
porto.

Dragningslista medföljer gratis.

Namn:

Adress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 5/75

Frankeras
med
brevporto

LOTTPRIS 2:50 KRONOR
REKVIKERA NU

**Sammanlagd vinstsumma
över 225.000:—**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i sam-
sändning — portofritt.

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!

RHL-lotteriet

Box 3196

10363 Stockholm